

Upsala U.

16

כגה

DISSERTATIO POLITICA,  
De  
**RADICE, CAUSIS, ET  
VINCULIS, SOCIETATIS  
HUMANÆ:**

*Quam*

Consensu & approbatione Amplissimi Collegii Philoso-  
phici, in inelyta Academia Aboënsi,

SUB PRÆSIDIO

*Viri Adm. Rev. Excellentissimi & Clarissimi,*

**DN. M. ANDRÆ WANOCII,**

Philos. Pract. & Histor. Professoris Ord. celeberrimi,  
h. a. Regiæ Academiæ Rectoris Magnifici,

LIBERALIS EXERCITII GRATIA,

*Adversus aqvos oppugnatores defendere conabitur*

S. R. M. Stipend.

**JOHANNES L. 3326/**

UPLANDUS,

*In Auditorio Maximo die 3. Maji,*

Anno reparatæ per Christum salutis 1690.

**A B O Æ,**

Impr. apud JOHANNEM L. WALLIUM,  
Regiæ Univ. Typogr.

SACRÆ REGIÆ MAJESTIATIS  
SUMMÆ ET INTIMÆ FIDEI VIRO,  
CONSILIARIO MAGNO,  
DICASTERII HOLMENSIS  
PRÆSIDI,

UT ET  
REGIÆ ACADEMIÆ ABOENSIS  
CANCELLARIO  
MAGNIFICENTISSIMO,

CELISSIMO ET LONGE ILLUSTRISSIMO  
DOMINO,

DN. GUSTAVO ADOLPHO  
DE - LA - GARDIE,

COMITI in Säckö & Arensburg/

LIB. BARONI in Eckholm/

DOMINO in Dapsal/ Magnus Berg/ Nöisentorp  
& Wennegarn/ &c. &c.

DOMINO ET MÆCENATI GRATIOSISSIMO

FELICITATEM INCONCUSSAM,

ET

GLORIAM PERENNEM!!!

CELISSIME AC LONGE ILLUSTRISSIME  
COMES.



*I*nter spem & metum diu animus hæ-  
sit, num Tanti nominis splendori ac  
judicio subjicerem primos hosce inge-  
nii mei foetus, tam immaturos, tam  
impolitos! Sane vera, quotiens se-  
creta æstimatione ac veneratione  
seria perpendo Celsissimæ Excel-  
lentia Vestrae excelsa animi dona,  
grandis muneris eminentiam, prosa-  
piam, tum merita in patriam maxima; totiens video ista  
singula buccina fama dudum divulgata. Scilicet ut Sol, de-  
cus illud orbis & cæli, fulgorem suum gratiosum in totum  
mundum emittit, ac universam naturam beat, calefacit,  
refo-

refocillat; ita sapientia ac prudentia Celsissimæ Vestræ  
Excellentiæ, pietate, justitia, fide communitæ, omnibus glori-  
am, gratiam, temperiem aspirant. Inde non mirum, quod Sacra  
Regia Majestas de tam stabili Consiliario, Svecia de tanto  
columine, purpurato fido, in turbulento boerum statu, sibi  
gratulatur. Tanta enim sunt Celsissimæ Excellentiæ Vestræ  
beneficiorum documenta, tam illustria dona, ut & ea laudibus  
celebrent Gentes aliæ, Regna aliæ: hinc in omnibus terra-  
rum plagis nomen DELAGARDIANUM augustum, æternis  
annalium scriptis, immortalis memoria, in perennia secula  
conservabitur, vigeat ac floreat. Magnos magna de-  
cere intelligo: At ego, qui satis scio, humile meum in-  
genium non eo ascendere: proinde in inferioribus subsisto,  
& pedem figo. Enim vero, & cogito & scio, Celsissimam  
Vestram Excellentiam, immensa curarum mole die & nocte  
premi: tamen factum hunc exilem produco. Terret qui-  
dem me simplicitas; sed animum hesitantem honestoque  
flagrantem desiderio erigit pia recordatio optima mentis ac  
benignitatis Celsissimæ Vestræ Excellentiæ, in parentes  
meos affatim declarata; quorum & liberos tanto patrocini-  
o complexus es ex mera clementia, & porro fovere pollici-  
tus sis. Accedit præterea singularis in Musarum cultores & pro-  
pensissimus amor, qui & me jam audacem fecit: quippe cujus  
ribuli in me satis dimanarunt, tunc, quum ad hanc  
litera.

literarum nutricem ante aliquod tempus irem. Proinde  
Celsissime Comes, & Cancellarie hujus Academiæ  
Magnificentissime, Patrone Optime, suscipe fronte hilaris  
primitias hæc, & studiorum meorum initia, quæ in tessera  
humilissimi & gratissimi pectoris reverenter offero. DE-  
US magnus, qui regit Cælum & terram, Te, O Celsissi-  
me Comes, Spiritu cælestis sapientiæ semper dirigat, con-  
siliis munit, incolumem diu conservet! quo tuo sub au-  
spicio subsidium, incrementum, ac Splendorem capiat regnum  
Sveciæ! Sub tui clementissimi favoris umbra, in posterum  
ut hætenus refrigerium sentiant parentes mei, jam senio  
confecti. Vale Regis Magni Consiliarie Magne, decus  
imperii, gloria gentis Svedicæ! Vale & fave!

Celsissimi ac Illustrissimi Nominis

Humilimo cultori & clientulo

JOHAN. JUNG.

JUVENI  
*Literarum & modestiæ laudibus apprime com-  
mendabili,*

**DN. JOHANNI JUNG,**  
UPLANDO,  
Dum de SOCIETATIBUS, earumque RADICE, inge-  
niose dislereret:

**P**rimus in orbe parens hominum, cum  
conjuge casta,  
(Queis cum fortuna par quoque for-  
ma fuit,)

Ad locios, *Animal*, pendet, *Sociabile*,\* nexus:

Quippe DEUM debent cuncta creata sequi  
Auctorem. Ast fallit multum *Sulmonis* alumnus,

*Vitruvius*, *Lyrici* Theja musa senis,

Dum Sociata ferunt hominum agmina prodi-  
giose.

JUNGUS hic limam præparat hisce suam.

\* *Arist. l. I. Pol. c. 1.*

διὰ σπουδῆς

ANDREAS WANOCHIUS,  
Phil. Pract. & Hist. Prof. Ord.  
Reg. Acad. h. a. RECTOR.

*Præstantissime atque Politissime*  
DN. STUDIOSE,

**S**ocietatem mortalium, esse viridarium tot  
gentium non alius quam infans planè, aut  
rerum humanarum omnimode incuriosus  
ignorat. Hinc Regum & Principum surgunt  
dominia, hinc Populorum enascitur copia, gaudia, com-  
mercia: quarum viciscitudinis in Philosophorum, in Historico-  
rum monumentis legimus: Nec id saniores Ethnicos, naturæ  
lumine illuminatos, latuit. Licet male Philosophantes,  
nescio quibus fabulis obscurant. Politissime Jung im-  
prudentium os obturasti, potestatem & lacertos labefa-  
cisti, infirmaisti, debilitasti; atque acumine magno &  
sagaci indagine, veritatem SOCIETATIS rimatus es. Eamque  
ob causam, ut par est, industriam & acumen tuum lau-  
do, quod intricata & gravi simulque utili velitatione in-  
genii robur experiri & industriam & diligentiam de-  
monstrare haud dedignatus sis. Supremum Numen cona-  
tibus tuis honestissimis benedicat ex alto voveo; perductisque  
ad justam metam studii, etiam virtutis & eruditionis co-  
ronam cum gloria addere. Vale

*adposuit*

CONRADUS SUTERENBERG/  
L. B.

b

*Perexi-*

Pereximie Dn. Respondens.

**Q**uotiens mens mea, libera ab aliis curis, orbem lustrat; totiens letabunda intuetur Dei Max: admirandum Emporium; in quo vivimus, & in cuius gremium sensim corporis exuvias deponimus. Tum vero licebit exspatiari per caelestes domos, & illa atria, tot stellis fulgida, ignea, nebulosa, opaca: suisque specificis qualitatibus turgentia; ex quarum atmo- & pyrospheris nova sidera & Cometa in aethere ad Mandatum Numinis densantur. Non turo quid finxit Aristoteles, quid somniant alii, dum modo, hoc scio, placuisse Præsidi Mundi, causarum secundarum ministerio semper uti, quoties manifestaret Terrarum Orbi suam gloriam. Sic quando ad consolandum genus mortalium, plane deperditum, se accinxit, ex semine mulieris purificato per Spiritum S: hominem super homines formavit, in quo habitat tota divinitatis plenitudo: miraculum miraculorum, negotium arduum, sola fide attingibile. Sic, quando monet superba pectora desistere à vitiis, paria per causas secundas facit in Cœlo, quoniam de novo nihil creat amplius. Unum enim fuit natura Seminariam, mixtura scilicet quatuor Elementorum, tum formarum Cœso involutarum diversa sane stritura; ne cum Paganis erremus, intra aquas supercaelestes revera Elementares & inferiores hasce, fingendo quintam quandam essentiam intra natura claustra nunquam creatam à Deo, pro somnio habitam à Patribus, à Theologis accuratis, à Philosophis eruditis & recta ratione. Mox Speculatione ista Divos, Aeris regiam contemplor, in qua elevati ex humidis vapores, ex siccis effluvia satis densa, satis colorata conglomantur, imò ambulat in sua sphaera, adeoque pugnant quoque, si modo, radius solis refractus, sulphur accendit; quod, hostem suum Nitrum per vasta inania insequitur, fulmine, fulgure, boatu; vel leni brachio, in materia liquida, figurat varias pingit, interdum spectacula, & Divinitatibus admonitiones, volantes exercitus & Chasmata format; Quae postquam vidi, verto oculos in inferiorem telluris habitudinem: ibi Africæ faciem; hinc Europæ schemata; alibi Africæ ideam; cum Americæ hinc, denique Oceani ac marium ac fluviorum sub polis, in torrida, in temperatis Zonis, quae continentes dividunt, ac insulas circum-

cumundulant, intueor lusus: ista singula quo vapore, quo balitu, quo refrigerio, quo nequitate Magnetico, beant aridam, considero. Quid nunc commemorem Ignivomorum, aëri vomitorum, aquivomorum, Metalliferorum, Montium ordines, catadupas, spiracula, coes: quid Gemmarum semina, colores, indolem? Quid intra concarum claustra latentes Margaritarum Geneses? Quid sylvarum dulcia? Quid camporum suavia? Quid Quadrupedum classes? Quid volatilium differentias? Quid insectorum myriades? denique, tot piscium in aquis ludentium ordines referam? cum nihil aliud, post verbi Dei notitiam commendet Philosophum, quam harum rerum exacta & experimentalis notitia: nosce Deum, nosce Mundum, nosce teipsum, est suprema sapientia. Isti divitiis satur; licebit introire in recessus Historiarum, Bibliothecam magnarum mentium & sibi conferre inter sese ortum Regnorum, consilia Regum, molimina gentium, bellorum causas, harmoniam vel confusionem actionum mortalium, & quae haec occurrunt factorum casus, rationum ardua vel dubia; tum intentionem piam aut impiam perpendere. Nonne delectat contemplatorem, dum accurata indagine rimatur, quo pacto ab exiguo semine surgunt tam ampla arborum moles, radices per gremium pulveris sese diffundunt, trunci surgunt in altum ad captandum insensibilem cibum ex balsamo aëreo: hos rami & propagines vestiunt; jam foliorum figuras; jam florum suavia; jam fructuum dulcia; jam umbrarum elegantiam. Quis non letabundus aestimat, tangit, gustat, honorat. Equale est miraculum ex homine uno & altero, Tot Principes, tot populos enatos, qui totam terra faciem implent & obumbrant; vel ut ait ille! Igni & ferro dividunt. Profecto illud est Sapere: contemplatione sincera ea cognoscere; quae Deus Opt: Max: in suo hoc visibili Palladio patefecit ingeniis illustribus; illud est prudenter vitam instituire, indagare, & vivere juxta honesti & inhonesti regulas, tum utilis publici modulus, quorum directrix & corona est Justitia. Hoc demum est esse Mundi Civem, causas & vincula societatum recte intelligere. Id à Te, Optime Juvenum! factum esse intelligo; dum de materia florentissima Academiæ scripseris, quam etiam, ut cum iudicio defendas, vovet & Optat ex animo:

DANIEL ACHRELIUS.

## LECTOR BENEVOLE



Oto tempore quo in sacro hoc Musarum palladio Abo-  
ensi, mihi peregrino, telam studiorum texere pia fa-  
ta voluerunt; nihil magis in votis habui, quam in-  
cultum ingenii agrum sapientia seminis ditare: sed  
ut natura ipsa non omnes equali indole ornavit;  
Idcirco adhuc circa corticem hærens, putamen frangere, ac dulce-  
dinem nuclei delibare non valui. Animo tamen propterea in du-  
bio fluctuanti; stimulos in stadio incepto perseverandi indidit  
literarum gloria. Quare & argumentum quoddam levi brachio  
tangere, rudi Minerva explicare, ac sub incudem disputationis  
revocare, in animum induxi. Placuit inter alia Societatis Hu-  
manægenium describere; quo mortales, in peregrinatione tam  
brevis, omnes paginas implent, Scio equidem hosce meos cona-  
tus requirere & vires iudicii, & consummata eruditionis co-  
piam, & alia quoque subsidia. Quoniam tam delicato se-  
culo, nihil in publicum ac cognitioni orbis literati subici de-  
bet, nisi quod industria recondita perpolitum, elaboratum,  
ingenio, & ad lancem veritatis adpensum, favor bonorum  
estimat. Ast dicto Ciceronis erectus. Ad summa semper  
contendamus, si autem nos forte, aut nostra, præstantis in-  
genii vis defecerit: eum, quem possumus, cursum, tenea-  
mus, primaq; sequendo, etiam in secundis aut tertiis consi-  
stere honestum ac laudabile ducamus. Itaque Lectore Ho-  
norande Te officiose rogo, breves hæc lineas sincere explicare,  
nec labores juveniles, ut quidam faciunt, NIGRO signare  
CALCULO. Vale.

## CAPUT



## CAPUT PRIMUM.

## §. I.



Societates inter mortales dari, luce me-  
ridianâ clarius est, & qui illarum ne-  
cessitatem in dubium vocaret, non im-  
merito pleno gutture ab omnibus illu-  
deretur; sc. quamdiu in amplissimo hoc  
mundi amphitheatro habitamus, & spi-  
ritus hos regit artus, manet tritum illud verum: *similia simili  
gaudet*. Quovis enim sub polo, in omnibus mundi angu-  
lis, vix unum non alii consociatum offendere licet. Quin  
homo à primo sui ortu, & aspectu hujus lucis, illustre præ-  
se fert indicium societatis, dum accrescente ætate, (vavis-  
simo societatis vinculo cupit conjungi; imo per totum vi-  
tæ cursum desiderio cohabitandi flagrat. Ad societatem  
ergo natum latebras quærere non decet. Ad hæc, nos dura  
semper vexat conditio, ut vix unus altero carere possit.  
Quid mirum, talem homini naturam esse implantatam?  
quem summus rerum arbiter, Deus, intellectu & volun-  
tate ornavit; mediantibus quibus facultatibus præstan-  
tissimis, discrepantiam veri ac falsi, accurate (quantum  
rationi datum) investigare, appetitum boni ac honesti  
cum voluptate eligere, mali ac inhonesti averfari, capax  
est. Cum oculis nostris spectamus, animalibus irrationa-  
libus magneticum quasi consociationis consensum inesse;  
quæ

quæ dum vitam degunt, mutuam auxilium dulci harmonia sibi invicem subministrant: quod longum seculorum experimentum nobis demonstrat. Hominem ergo esse animal sociabile, ac ad cultiores societates colendas quovis modo invitari, si quis nesciret, vel negaret, illi, acclamante ipsâ ratione, crassa inesset incitia. Causas hujus rei, aliorum sententiis explanatis, in medium proferemus.

## §. II.

Combinationem societatum non pauci *per accidens* à fortuna peractam sibi persvadent; homines nempe non aliter, ac minima atomorum, levi aura conflare; nullam vel Dei, qui omnium rerum principium, dispensationem, vel inclinationem ipsius naturæ, nec fructus ac commoda societatum præsupponentes, solummodo inconditos ac palantes, vi ac legibus fatorum coaluisse.

## §. III.

Alii, quomodo hominum genus primum in societate redactum sit, aliter lepidè fabulantur; statuentes, homines *flammis igneis lucidis*, nunquam antea visis, adeo fuisse turbatos ac perterritos, ut sese aliquid portenti ac prodigii vidisse falso imaginarentur: re autem secreta æstimatione altius pensitata, calore ac ejus efficacia singulari percepta, illi, ut continuo & gravi frigoris immanitate pressi, jam vero calefacti, illuc festinabant, ibique unanimi consensu habitare cœperunt.

## §. IV.

Nec ab hisce figmentis dissentientes, & parum meliora de Societatum ortu judicantes desunt, qui (nescio qua falsa persuasionem rapti) *musicam sonoram, ac harmonicam concentum, & Eloquentiæ facundiam*, cultum religionis utilissi-

tilissimum, in unum cœtum homines allexisse, non secus ac clangore instrumenti consoni apes congregantur, tradunt.

## §. V.

Societates *summo necessitatis telo* conglutinatas esse, Plato nonnunquam aperte demonstrat, dum mortales circa primordia rerum variis in locis dissipatos, ferarum immanitate oppressos, tandem congregatos esse, ut tantam vim illatam, summamq; ferocitatem, ac ingentem cladem, facilius propulsarent, repellerentq; etiam contra, quasvis injurias ac calamitates ingruentes fortiter se defenderent. Sed gentiles fuligine tenebrarum obscuratos, errorum suorum vestigia literis descripsisse, imprudenter maledico dente arguere non decet; quin potius horum ignorantiam, in omnibus non inevitabilem, deplorare. Talis videtur sententia Diodori Sicul. L. I. c. 8. qua homines primitus natos, vitam inconditam & belluinam egisse memorat: *Ut qui sparsim ad pascua exierint, & rapidissimam quamque herbam, ac sponte natos arborum fructus comederint. Cumq; à feris infestarentur, mutuo sibi opitulari usu edocti, & metu ad societatem adacti, paulatim cognatas inter se formas agnoverunt.* Opinionibus ejusmodi minus congruis & erroneis auxiliatrices manus fert Hugo Grotius de J. B. & P. lib. I. c. 4. expressis verbis hominem, non præcepto Dei, sed *sponte adductum, experimento infirmitatis familiarum segregum, adversus violentiam, in societatem civilem coisse.*

## §. VI.

Easdem inflat tibias Hobbes. de Civ. l. I. c. 1. ubi etiam ex metu & indigentia, exclusâ causâ naturali, societates in statu naturali ortum habuisse, splendide nugatur, atque hæc omnia vera esse, tanquam pro aris & focis numero argumentorum ac rationum pugnat. Siquidem

tunc nemo hominum habebat superiorem, cujus arbitrio suam voluntatem subiceret, sed natura unicuique jus in omnia dedit. h. e. antequam homines se invicem ullis patetis obstrinxissent, unicuique facere, quæcunque & in quoscunque libuit, & possidere, uti, frui omnibus, quibus volebat & poterat. Ex quo intelligi ac concludi potest, in statu naturæ, mensuram juris esse utilitatem, etiam hunc statum talem conditionem hominis esse, prout abstrahit ab illis, quæ instituto humano ipsi supervenerunt; præterea quia in hoc statu naturalis hominum æqualitas vigeat, facultas & voluntas ad mutua incommoda, & destructiones aliorum necessario, cæterorum ex libidine tendebant. Hunc statum hæc ob causas esse statum belli infiniti ac miserrimum, liquido constat: homines quoque summopere in id incumbunt, ut pericula damnaque quævis removeant ac depellant. Unde primum juris naturalis fundamentum esse, inquit Hobbes. de C. c. 1. *Ut quisque vitam & membra sua, quantum potest, tueatur, omnemque operam det, ut à metu & doloribus proprium corpus defendat, conservet.* Per consequens, quoniam frustra jus habet ad finem, cui jus ad media denegatur, unusquisque ergo jus habet utendi omnibus mediis indifferenter, & agendi omnem actionem, sine qua se conservare non potest. Nec minima status hujus bellicosissimi causa videtur esse, hominum multorum idem appetentium desiderium. Seneca de Ira l. III. c. 34. *Quod vinculum amoris esse debebat, seditionis ac odii causa est, idem velle, istis appetitis, quia exigua sunt, nec possunt ad alterum, nisi alteri erepta transferri, eadem affectantibus pugnam & jurgia excitant.* Homines in hoc statu, ubi bellum omnium contra omnes sine intermissione, ratione juris in omnia flagrabat, metu mutuo ac suspitione diu agita-

agitati, rapidissimis cladibus sæpissime infestati non perseverare posse satis existimabant; idcirco hinc emergere ac in societates confluere cæperunt. Quomodo hæc partim componuntur, partim relegantur ac rejiciuntur, in posterum sumus audituri. Jam ad ea quæ veritati consentanea, albo quoque magni nominis virorum calculo approbata, pedem promovemus, trito Philosopherum instigati: *Felix qui poterit rerum cognoscere causas.*

## §. VII.

Originem Societatum ipsi DEO, omnis boni auctori ac fonti, primario tribuendam, quisque sanæ mentis ambabus manibus largiri debet: hic universi hujus conditor, ipsius naturæ rector ac formator, hominis naturam ita formavit, ut citra societatem vitam servare nequeat; eaque de causa eidem indidit animum notionum huic inservientium capacem. Elegenter dicit Amplif. Puffendorff. de J. N. & G. *DEUS hominem solum esse, non bonum videbat, Adamo in fragrantissimo Paradisi horto delicatissima omnium rerum copia abundanti, statim delictum insignem, adjutorium suavissimum, nempe Evam associavit, dicens: Crescite & multiplicamini.* Quorum verborum, ore Sanctissimi Numinis prolatorum, operationem ac vim, ingens ac innumerabilis multitudo hominum, societates amantium, sufficienter ostendit ac probat, quæ ex tam tenui initio in cætus ac individua, arenam maris, & stellas cæli numero longe superantia, excrevit.

## §. IX.

Magnam ipsius naturæ efficaciam esse in conjungendis iis rebus, quæ vel cognationem quandam, vel convenientiam, vel similitudinem, inter se habent, experientia luculenter & exempla quotidiana ostendunt: in coarctandis autem homini-

hominibus haud minorem ejus valorem omnes naturæ partes evidenter testantur. Inclinationem societatis demonstrat hominum proprietates, sermo videlicet, ineffabilis præ irrationalibus prærogativa; cujus utilitas ac præstantia non nisi in societate elucet, uti utilia ac inutilia, justa ac injusta, honesta ac turpia beneficio naturalis hujus articulatae ac distinctæ orationis judicantur, propalantur, ventilantur. Ipsum etiam jus naturæ & obligatio principiorum practicum societates naturaliter concatenatas, sat evincere valent. Lex ab altissimo DEO implantata jubet proximum diligere, suum cuiq; tribuere. Unde colligimus, aliquod objectum prius intelligi, cui officia naturalia offerre tenemur. Princeps Philosophorum Aristoteles diversis in locis, præcipue I. I. Pol. I. nostris partibus favet, qui hominem vocat ζῷον πολιτικόν, *animal sociabile*. Injustum E. & horribile videretur, si natura ab ipso appetitus actu frustraretur, ac in cassum laboraret, secundum Canonem: Vana est obligatio, quæ caret effectu. Huic rei lucem clarissimam fœnerat S. pagina. Act: XVII. v. 26. ubi indicatur, *omnes homines ex uno sanguine factos, habitare super universam terræ faciem*. Quare progenies unius principii, conjunctio sanguinis, in unum nos movere decet & debet. Naturæ sociabilitas ex ipsa σοφῆ patefcit: propterea, *naturam licet furca expellas, tamen usq; recurrit*. Sicuti apes congregantur, non ut favos faciant, sed cum natura coeunt, tum favos faciunt; ita postquam coiverunt homines duce natura, tum demum verterint studia ad vitæ necessaria comparanda. Hinc instinctum quendam, & revera generalem aliquam amicitiam homines pungere non dubitandum. Haud incommode ergo quidam hominem ab ὀνομασ, originem ducere existimant; cum nulla alia causa, quam

quam impetu naturali, ad desiderium conversandi & cohabitandi nos trahi quilibet, nolens volens, affirmet. Hanc ergo proximam, primariam & internam Societatum causam, qui fungum pro cerebro non habet, libenter concedet.

## §. IX.

Ab hoc jucundissimo utilissimoque consortio nec ipsa abhorret voluntas & ratio; *quin illa lubens naturali ad societatem inclinationi obsecundans, arbitrio suo uti potest in eligenda persona una pluribusve, quibus se socium addicat, ut vult se loquitur* D. Jacob. Thomasius in Tabulis practicis. Voluntas ens liberrimum est, nec à natura cogitur, ullius libidini ut consentiat, sed istam inclinationem non illicitam, verum mortalibus convenientem, aequè ratione sibi persuasam, sponte approbat, eamq; ob causam longe familiariori, & arctiori communionis nexu homines constringuntur, ut non immerito *voluntas causa societatum immedata*, interne impellens, salutetur.

## §. X.

Ipsam itaq; naturam inclinantem, & voluntatem consentientem, non exclusivas sed inclusivas causas, sine contradictione, accurata rei consideratio dicere jubet: nemo enim erit, cui mens sana in corpore sano est, qui operam ac curam propriæ salutis & conservationis non adhibeat, & diligenter promoveat. Sine similibus autem aliorumq; auxilio, ob hominum malitiosam pertinaciam, vix vita tuta erit & fraudum immunis: nudus quippe homo nascitur, & inops mundum ingreditur, alienæ opis, plurimum necessitudinis, plane indigus. Proinde indigentia etiam sibi locum vendicat: nec miserius fore animal homine, si singuli solis sibi relinquuntur, citra ullam ab aliis hominibus

bus accedentem opem. Concludimus cum Bœclero Inst. Pol. c. 1. Conjungamus naturam appetentem, indigentiam invitantem, rationem ordinantem, & evadet civitas instructa copiis, formata jure, non ad vivendum modo, sed bene vivendum.

## CAPUT SECUNDUM.

### §. I.

Jam tenore legum in Scholis Logicorum inveteratarum, ad definitionem gradum promoveo, salvaq; aliorum definiendi ratione, eam quam tradit Christ. Prætorius meam facio: *Societas est duarum vel plurium honesta conjunctio, ad vitam communem commode & feliciter transigendam, contracta.*

### §. II.

Vocem Societatis quidam a secundo commode originem habere existimant: vulgo, quod in uno focco manent cum altero: alii a sequendo. Priores fundamento hocce innixi, quod socio cuique sua portio debetur: posteriores, quod, qui secundum me, non est idem mecum. Neutrum a. horum rem satis tetigisse accuratiores recte notant, Societatem a voce Socius dum deducunt.

### §. III.

Homymiam quod attinet, societatem (α) aliquoties proquavis omnium animantium congregatione, promiscue sumi, neminem fugere potest. (β) Hac voce quoque interdum vitam latronum, prædonum, hominum scelestissimorum, exprimere, usus vulgaris sæpissime solet. (γ) Optime hic loci societatem significat illorum, qui non cæco instinctu, nec intentione illicita ac vituperanda coeunt: sed judicant ac æstimant suam conjunctionem honestate determinari, nec tam peculiari aliquo lucro, quod

in ip-

in ipsos hinc redundaturum, trahi, ut etiam dictum Ciceronis habet: *Omnia utilia debent esse honesta, atq; sic in vita id expetere, quod pertinet ad usum, iniquum non est, alteri autem surripere, jus non est.*

### §. IV.

Definitionem nominalem excipit realis declaratio, in qua statim attendimus genus; quod est conjunctio: non quæcunque, etiam accidentalis conspiratio, sed talis, qualem mutuus consensus, rectum rationis dictamen, justa de causa componit. Quod & Prætorius intendit, dicens: *Si enim animi non consentiunt in vita bene & feliciter transigenda, nulla societas datur.*

### §. V.

Materiam societatum esse utrumque sexum, cuivis in propatulo est. Non quidem fugit nos, quosdam, fœminas, nescio qua dementia captos, excludere velle, illasque societatem non juvare, sed turbare; communionem quidem corporum, sed non operarum falso ac turpiter deblaterare. Siquidem testes rerum ac temporum, historiæ, multarum fœminarum admirabilem fidem, insignia gesta, variis seculis, diversis terrarum plagis, peracta, & æterna memoria digna, latis superque probant, & commendant encomiis. Æqualitatem etiam inter socios naturam potissimum desiderare putamus, non tamen absolutam, sed in quantum fieri potest, ac conditio temporis ac status permittit. Non singuli societati colendæ æque apti sunt, unde non raro societatis arctissime conjunctæ multos pœnitet: nunquam enim omnes bonum ac justum finem intendunt, nec capaces societatis sunt: adsit igitur æqualitas, si non ordinis, tamen nature.

B

§. VI.

In vocabulo, *honesto*, *differentia formalis* optime comprehenditur: confusiones namque tumultuariæ, congressus fortuiti, conversationes scurriles, societates honestas disturbant, evertunt. Dicit Salomon: *Noli esse amicus homini iracundo, ne ambula cum homine furioso*. Ergo quamdiu societates honestas ac modestia ornat, firmæ, utiles, inconcussæ manent.

## §. VII.

*Finis vitæ socialis primarius* ipsi vitæ autori, *qui fuit, qui est, qui erit*, optimo jure competit; *secundarium* autem duplicem facimus finem: quorum prior est *svavitatis*: unde sectatores vitæ solitariæ nec sibi, nec aliis, in honestis officiis præstandis prodesse possunt. *Qui liberalis* vult saluari, necesse erit, ut aliquem habeat, cui liberalitate sua succurrat: qui characterem cupit *fortitudinis*, debet cum alio fortiter congregari: qui *justitia* vult inclarescere, aliis salutaria consilia communicare, recta judicia ferre, suum esse esse credat: *amicitia* ad minimum duos cultotes requirit. Nemo ergo socius merito dicendus, qui non *svavitatem* intendit, & solamen contra solitudinem sperat. Ad secundarium finem pertinet quoque *adjumentum* in quotidianis actionibus, conservatio ac defensio adversus improbitatem malorum hominum, rabiem bestiarum, injuriam cæli & aëris. Nisi enim mutuis auxiliis sublevaremur, vitæ securitas ac perfectio semper incerta dubiaque esset, imo in momento, ictus fortunæ imitioris ruinam minaretur. Figmentum quoddam de cæco & claudo finem hunc dilucidare potest. *Hi ambo ad unum locum summa celeritate qua poterant, festinabant, imbecillitate pedum laborans, cæco viam rectam & obstaculis tutam monstravit, visu autem orbatus,*

*batus, robore tamen corporis pollens, claudum humeris impostum portavit, sic adminiculo mutuo illi metam optatam attingebant.*

## §. VIII.

Politici solent dividere Societates, in *simplices & compositas*, seu *mixtas*. Vel, ut alii in duas classes: scilicet *Naturalem & Civilem*. Societas *naturalis* est, quæ à natura & in natura fundamentum obtinet; estque *primaria* vel *secundaria*. Societas *prima simplex*, vel, *primaria naturalis*, est ipsa conjugalis, omnium maximè æstimanda, quam DEUS jam tempore innocentiae in Paradiso instituit, & ex decreto suo admirando voluit esse unius maris & unius foeminae legitimam conjunctionem. Hæc societas, ut antiquissima, ita sacratissima, summeque celebranda, ad finem mundi duratura est. Quo autem consortium hocce felicius succedat, & benedictione virescat, maxime requiritur, contrahentium consensus, qui simul poscit applausum parentum: scilicet necesse habent liberi, de tam immutabili negotio, consulere suos parentes, quorum voluntati refragari impium est ac periculosum. Hic justam etiam distantiam sanguinis, cognationis, & affinitatis observare jubent leges *Divinae & humane*. Sanctissimum hoc foedus *polygamiam simultaneam, communionem uxorum*, ad nutum quorundam, nullo modo permittit. Præterea omnium blasphemorum opinio ad orcum releganda, qui conjugium opus inhonestum turpiter nugantur; quorum vestigia & olim deprehendebantur, & hodiernum præstant perquam multa. Nos autem melius informant S. literæ: nempe ex mandato divino in propagationem & conservationem hominum ordinatum esse conjugium, cum in uno individuo impossibilis sit talis propagatio. Mu-